

Силлабус: структура, зміст і значення для освітньо-виховного процесу в закладах вищої освіти**Яцура Михайло Михайлович¹**

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», Івано-Франківськ, Україна
E-mail: Yatcura1940@gmail.com
ORCID ID <https://orcid.org/0000-0001-8064-6466>

Гамарник Анна Михайлівна²

Івано-Франківський національний медичний університет, Івано-Франківськ, Україна
E-mail: gam.anna.vip@gmail.com
ORCID ID <https://orcid.org/0000-0001-6443-0286>

Ємельянова Дар'я Володимирівна³

Державний заклад «Південноукраїнський педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Одеса, Україна
E-mail: dashenka280384@ukr.net
ORCID ID <https://orcid.org/0000-0003-2743-3191>

Тадеуш Ольга Харлампіївна⁴

Державний заклад «Південноукраїнський педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Одеса, Україна
E-mail: olga2445@ukr.net
ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-3284-6137>
Scopus ID 6507145939

Стаття присвячена актуальній проблематиці – проектуванню модульних освітніх програм, у контексті яких необхідним елементом є силлабуси. Метою статті є ознайомлення викладачів і студентів закладів вищої освіти (ЗВО) з проблемою навчально-методичного супроводу освітнього процесу з акцентом на змісті та значенні силлабусу, як одного з важливих освітньо-методичних документів. Визначено поняття «силлабус», розкрито його зміст і призначення в системі методичного забезпечення вивчення дисциплін. Розроблено і впроваджено в освітній процес силлабус до розділу загальної фізики «Оптика» для спеціальності 104 (Фізика і астрономія), виокремлено його найважливіші елементи. Оскільки, на думку авторів статті, розробка окремого силлабусу до лабораторного практикуму недоцільна, підготовлено один спільний силлабус теоретичної частини курсу «Оптика» з лабораторним практикумом означеної дисципліни. Силлабус з теми «Оптика» складається з 16 розділів, а саме: титульна сторінка; зміст силлабусу; загальна характеристика дисципліни; пререквізити; постреквізити; анотація дисципліни; мета і цілі вивчення дисципліни; результати вивчення дисципліни; організація навчання; тематика курсу; академічний календар вивчення дисципліни; система оцінювання знань; політика курсу («Правила гри»); політика академічної поведінки й етики; рекомендована література для вивчення курсу. До силлабусу у вигляді додатку подається глосарій із 135 термінів, який, безперечно, прислужиться користувачу силлабуса. У результаті проведеного дослідження розкрито зміст і значення силлабусу в освітньо-виховному процесі, запропоновано його структуру для розділу загальної фізики «Оптика», який, на думку авторів, повністю відповідає вимогам кредитно-модульної системи організації освітнього процесу і слугуватиме прикладом силлабусу для інших розділів курсу загальної фізики та деяких інших

¹ кандидат фізико-математичних наук, доцент, професор кафедри матеріалознавства і новітніх технологій ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

² кандидат фізико-математичних наук, доцент кафедри медичної інформатики, медичної та біологічної фізики Івано-Франківського національного медичного університету

³ кандидат педагогічних наук, доцент кафедри західних і східних мов та методики їх навчання Державного закладу «Південноукраїнський педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

⁴ кандидат фізико-математичних наук, доцент кафедри фізики Державного закладу «Південноукраїнський педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

дисциплін. Одним з авторів статті структура розробленого силлабусу з відповідними змінами змісту розділів, але зі збереженням структури, застосовано для розробки силлабусу дисципліни «Іноземна мова (англійська) за професійним спрямуванням».

Ключові слова: навчально-методичне забезпечення, силлабус, навчально-методичний комплекс дисципліни, компетентності.

Вступ. Реформація освіти в Україні передбачає підвищення ефективності та інтенсифікацію освіти з паралельним значним скороченням обсягу аудиторних годин (лекції, практичні, семінарські заняття і лабораторні роботи) у загальному бюджеті навчального часу, передбачаючи, при цьому, підвищення ролі самостійної роботи студентів. Для розв'язку цього завдання необхідне ефективне навчально-методичне забезпечення кожної навчальної дисципліни, які студент вивчає протягом періоду навчання.

Теоретичним і практичним проблемам навчально-методичного забезпечення освітнього процесу у ЗВО присвячено наукові роботи М. Степка, В. Аванесова, О. Жорнової, Я. Болюбаша, А. Кузьмінського, Г. Терещука, О. Сисоєвої, М. Ковтанюка, В. Закалюжного, О. Паляниці й ряду інших педагогів-науковців.

Донедавна методичний супровід навчальної дисципліни становили три самостійні, але взаємоузгоджені, методичні документи: програма навчальної дисципліни, робоча навчальна програма дисципліни та навчально-методичний комплекс дисципліни (НМКД). Нещодавно до вказаних методичних документів додався ще один документ цього типу – «силлабус», який, по суті, є спеціальною програмою, розробленою викладачем, для вивчення дисципліни, яка при потребі може оновлюватися на початок навчального року. Змісту, структурі і значенню силлабусу в освітньому процесі присвячені наукові роботи О. Ваганової, М. Гладкової та ін. (2016), Д. Нурманбетової, Л. Нефедової (2011), С. Каштанової, В. Кудрявцева (2016), М. Хаустової, Н. Гордієнка та ін. (2019), М. Яцури (2019). Однак, не дивлячись на те, що силлабус в українському освітньому просторі впевнено займає своє місце, однозначного розуміння професорсько-викладацьким складом його змісту, структури та значення для освітньо-виховного процесу немає. В більшості наукових робіт акцентується на окремих сторонах силлабусу і на загальному вигляді. Майже не існує робіт, у яких аналізувались би силлабуси дисциплін конкретних напрямків підготовки фахівців, наприклад, з природничих напрямів, зокрема із фізики.

Мета та завдання дослідження. Метою дослідження є привертання уваги учасників освітнього процесу у ЗВО до проблеми навчально-методичного супроводу освітнього процесу з акцентуванням на змісті та значенні силлабусу, як одного із важливих навчально-методичних документів, і запропонування найбільш оптимальної його структури, яка може в якійсь мірі бути різною для різних дисциплін, тим більше для дисциплін різного профілю, наприклад, дисциплін фізико-математичного або гуманітарного циклів.

Завдання дослідження полягало в розробці та апробації силлабусу з курсу загальної фізики, розділу «Оптика» для спеціальності 104 (Фізика і астрономія), як прикладу оформлення відповідного документа для навчально-методичного супроводу освітнього процесу при засвоєнні будь-якої дисципліни для будь-якої спеціальності з відповідними змінами змісту, але зі збереженням структури.

Матеріали та методи дослідження. Програма навчальної дисципліни, її зміст, обсяг знань, умінь і навичок, якими повинен володіти фахівець, послідовність та організаційні форми вивчення є основним науково-теоретичним документом, що визначає місце і значення дисципліни в реалізації освітньо-професійної підготовки студента. Вона розробляється одним із високоосвічених викладачів кафедри, обговорюється на її засіданні та ухвалюється нею, після чого стає робочим методичним документом для кафедри і викладача.

Робоча освітня програма дисципліни розробляється викладачем, якому доручено вести її, на основі програми навчальної дисципліни на період дії навчальних планів. Вона є методичним документом для кафедри і викладача, який забезпечує викладання цієї дисципліни.

НМКД розробляється на основі попередніх двох методичних документів, метою якого є реалізація освітніх і виховних завдань, що випливають з освітньо-професійних програм напряму підготовки фахівців. НМКД повинен забезпечити всі основні етапи освітнього процесу – надання необхідної навчальної інформації у формі максимально можливої для сприйняття, набуття, закріплення й удосконалення знань, умінь і навичок, їх застосування на практиці, тобто повинен сприяти набуттю компетентностей, необхідних майбутнім фахівцям, та готується в основному для студента, хоча ним

може користуватися і сам викладач в процесі читання лекцій, проведення практичних і лабораторних робіт тощо. Нещодавно до вказаних вище методичних документів додався ще один – силлабус.

Зупинимося на визначенні поняття «силлабус», його структурі, змісті та призначенні.

«Силлабус» (пізньюлат. *syllabus* ≈ перелік) – «Перелік найголовніших помилкових учень нашого часу», виданий папою Пієм IX 8 грудня 1864 року в додатку до енцикліки «Кванта кура» («*Quanta cura*»), який був спрямований проти політичного, релігійного, культурного та господарського лібералізму і був негативно сприйнятий у протестантських країнах. У подальшому термін «силлабус» використовувався Римською Церквою для кодифікації виданих папами законів. Так тлумачить поняття «силлабус» Радянська історична енциклопедія.

В освітньо-навчальному просторі термін «силлабус» з'явився в 1999 році в Європейському університеті, викладачі якого вперше почали складати силлабуси. За термінологією того часу, силлабусами називалися навчально-практичні комплекси, за якими в університеті було організовано навчання студентів заочної форми освіти. Після того силлабуси в університеті перероблялися двічі. Перша необхідність їх переробки була викликана прийняттям Болонської системи організації освітнього процесу, а причиною другої переробки силлабусів стали новинки в організації взаємовідносин між студентом та викладачем, викликаних створенням глобальних і потужних інформаційно-освітніх мереж та розвитком усеохоплюючої системи моніторингу якості освіти всіх рівнів.

Сьогодні можна дати таке означення: силлабус – навчальна програма дисципліни, яка включає в себе опис навчальної дисципліни, мету та цілі, компетентності, яких студент набуває в процесі вивчення конкретної дисципліни, змістові теоретичні та практичні модулі, найменування тем різних видів занять, їх тривалість, завдання до самостійної роботи, час та місце консультацій, вимоги викладача до студента, критерії оцінювання знань студента, основні положення поведінки та етики студента, список рекомендованої для вивчення дисципліни літератури, вказівки на методичне забезпечення вивчення дисципліни тощо. Отже, з означення силлабусу випливає, що він є одним із сучасних інформаційно-комунікаційних засобів, що разом із упровадженням новітніх систем дистанційного навчання, а також з удосконаленням освітніх програм викладання дисциплін забезпечує подальше удосконалення освітньо-виховного процесу та його доступність. По суті, силлабус – це розроблена викладачем спеціальна програма для навчання і виховання студентів з кожної дисципліни, що за потреби оновлюється на початок навчального року. Інакше, силлабус – це документ, який готується для студента, за таким призначенням: пояснити суть навчальної дисципліни; що від студента вимагається; чого він навчиться, прослухавши цей курс; яких знань і навичок набуде; що буде кінцевим результатом навчання. Ознайомившись із силлабусом та осмисливши його, студент повинен переконатися в тому, що він у процесі навчання отримає те, чого він не зможе отримати без вивчення цієї дисципліни, досягти поставленої мети і цілей.

Оскільки силлабус створюється для студента, то він повинен бути написаний простою і зрозумілою для нього мовою.

Розробляється силлабус на основі освітньо-професійної програми напряму підготовки фахівця того чи того рівня, типового і робочого навчального планів, програми навчальної дисципліни та робочої навчальної програми дисципліни.

Результати дослідження та їх обговорення.

Оскільки силлабус в українському освітньо-навчальному просторі з'явився відносно недавно, уявлення про структуру і зміст силлабусу найрізноманітніші. Жорсткої схеми оформлення силлабусу немає і це, напевно, правильно. Водночас, переважає думка, що при розробці силлабусу викладачами кафедри треба умовно дотримуватися структури, яка, на думку авторів статті, є найбільш прийнятною. На підставі розробленого силлабусу для розділу загальної фізики «Оптика» і успішного впровадження його в освітній процес професійної підготовки фахівців зі спеціальності 104 (Фізика і астрономія) автори статті (Яцура, 2019) дійшли висновку, що структура і зміст силлабусу мають складатися із таких складників.

1. Титульний лист, на якому зазначається назва факультету та кафедри, за якою закріплена дисципліна; назва і код дисципліни, галузь знань; освітній рівень; шифр та назва спеціальності.

2. Зміст (наповнення силлабусу). Тут відображено назви всіх частин структури силлабусу.

3. Загальна характеристика дисципліни. В цьому розділі вказується така інформація: назва і код дисципліни; її характеристика; кількість кредитів; змістових теоретичних і практичних модулів; кафедра, за якою закріплена дисципліна. У випадку освітньо-професійної програми «магістр» вказується також науково-дослідне завдання (тема кваліфікаційної магістерської роботи), прізвище, ім'я та по-батькові

викладача, який веде цю дисципліну і розробив силлабус для неї, його науковий ступінь, учене звання, посада, почесні звання, контактний телефон, електронна адреса чи персональний сайт, наукові інтереси, право на керівництво магістрантами, аспірантами і докторантами, володіння іноземними мовами та інші важливі відомості. Така інформація є необхідною для формування у студента уявлень про професійні якості викладача.

4. Пререквізити. В цьому розділі силлабуса вказуються дисципліни, що містять знання, вміння і навички, які необхідні для успішного вивчення дисципліни, яка вивчається. Бажано не тільки перерахувати дисципліни, що передують цій дисципліні, але й, якщо це можливо, перерахувати назви тем, конкретні знання, вміння і навички, володіння якими суттєво полегшить засвоєння цієї дисципліни. Так, наприклад, вивчення загального курсу фізики, розділу «Оптика» передбачає наявність системних знань, умінь і навичок, набутих при вивченні окремих тем суміжних частин загального курсу фізики, а саме: з розділу «Механіка»: поняття простору і часу; інерціальні й неінерціальні системи відліку; механічні коливання і хвилі; елементи нерелятивістської механіки; з розділу «Електрика і магнетизм»: характеристики електричного і магнітного полів; електромагнітні коливання і хвилі; елементи теорії Максвелла електромагнітного поля. Крім того, необхідні знання з курсу математичного аналізу, зокрема, диференціювання та інтегрування функцій.

5. Постреквізити. Тут вказуються дисципліни, для засвоєння яких необхідні будуть знання, вміння і навички, набути при вивченні даної дисципліни. Так, знання, уміння і навички, набути в процесі вивчення загального курсу фізики, розділу «Оптика», зокрема: експеримент Майкельсона-Морлі; елементи спеціальної теорії відносності; перетворення Лоренца і наслідки з них у подальшому використовуватимуться при вивченні теоретичного курсу фізики «Електродинаміка» та можливо у процесі підготовки кваліфікаційної магістерської роботи.

6. Анотація дисципліни – коротка, стисла характеристика змісту дисципліни, на основі якої студент зміг би хоча б орієнтовно уявити собі, яку науку він буде вивчати, яке вона займає місце серед інших наук у структурі професійної підготовки майбутніх фахівців, що ця дисципліна йому дасть у плані отримання майбутнього фаху.

7. Мета і цілі вивчення дисципліни. Формулюються мета і цілі вивчення дисципліни, виходячи зі змісту навчальної й освітньо-професійної програми. Це короткий і чітко сформульований запис, який відображає досягнення головного результату освоєння конкретної дисципліни.

Мету навчання бажано визначати і формулювати так, щоб у ній були відображені зміни в стані того, хто навчається, після вивчення дисципліни і щоб була можливість виміряти ступінь досягнення цих змін. Наприклад: зміни в рівні знань (теоретичні курси); ступені сформованості практичних умінь (практико-зорієнтовані курси); у світогляді тих, хто навчається, (загальноосвітні дисципліни) тощо. Вказане зручно робити в інфінітивній формі: навчити ..., виробити ..., сформувати ..., уміти ... тощо).

Цілі навчання – це кінцевий результат освітньої діяльності, тому їх слід формулювати поняттями компетентностей, тобто поняттями результату навчання – знати ..., вміти ..., розуміти ..., мати ..., здатність робити ... тощо.

8. Результати навчання (компетентності). Результати вивчення дисципліни (компетентності) формулюються, виходячи із поставленої мети і цілей та основних положень освітньо-професійної програми. Тут зазначається перелік конкретних знань, умінь та навичок, яких студент набуває в процесі освоєння певної дисципліни. Отже, в цій частині силлабусу формулюються основні компетентності, яких студент повинен набути впродовж вивчення цієї дисципліни.

Натомість, сьогодні між укладачами силлабусів поняття «компетенції» сприймається неоднозначно, подекуди не правильно. Читаючи окремі силлабуси, важко, а буває й неможливо, зрозуміти, яких саме фахових компетентностей набуває студент, вивчивши дисципліну, і чи взагалі їх набуває.

Від такого силлабусу складається враження, що його укладач або не розуміє суті поняття «компетентності», або поставився до розробки силлабусу вкрай формально. І перше, і друге є неприпустимим. Тому, виходячи із вищезазначеного, буде корисним навести найбільш прийнятне і зрозуміле, на думку авторів статті, тлумачення поняття «компетентність».

Компетентність – це комбінація професійних знань, умінь, практичних навичок, досвіду, способів мислення, світоглядних, громадянських і морально-етичних цінностей, які можуть цілісно реалізовуватися на практиці (Адарюкова, 2015; ВВР, 2014; Горожанкіна, 2015; Кутепова, 2014; Нурманбетова, Нефёдова, 2011; Равен, 2002). Ця сукупність елементів і є результатом навчання на

певному рівні вищої освіти. В такому тлумаченні компетентність визначає здатність особистості успішно здійснювати професійну та подальшу освітню діяльність.

Компетентності, яких набувають здобувачі освіти в процесі вивчення конкретної дисципліни, тобто, які залежать від предметної області, називаються спеціальними або фаховим (предметними).

Узагальнені компетентності, тобто компетентності кваліфікаційного рівня, які виражають основні компетентнісні характеристики рівня щодо навчання або професійної діяльності, називаються інтегральними фаховими компетентностями.

Третім видом компетентностей є загальні компетентності, які явно не залежать від предметної області. Вони формуються в процесі вивчення ряду гуманітарних дисциплін (хоч окремі із загальних компетентностей формуються і вдосконалюються при вивченні фахових дисциплін) і є важливими для успішної подальшої професійної та соціальної діяльності здобувача освіти в різних галузях та для його особистісного розвитку.

9. Організація навчання. В цій частині силлабусу вказуються такі дані: вид занять (лекцій, практичних, семінарських, лабораторних робіт та самостійної роботи студентів); загальна кількість годин, яка відводиться на кожний з цих видів занять; вид підсумкового контролю; курс, семестр, в якому вивчається дисципліна; спеціальність та формат дисципліни.

9.1. Тематика курсу – це практично тематичний план вивчення курсу. Складається цей підрозділ у вигляді таблиці або в якомусь іншому зручному вигляді із зазначенням виду заняття, теми та кількості годин, відведених для цього заняття, форми роботи, терміни виконання проміжних завдань, теоретичних і практичних змістових модулів та підсумкового контролю знань студентів. Так, наприклад, у силлабусі з курсу загальної фізики в розділі «Оптика» для спеціальності 104 (Фізика і астрономія) тематика курсу виражена так:

Лекції: тема, питання, кількість годин.

Практичні роботи: тема, питання, кількість годин.

Семінари: тема, питання, кількість годин.

Лабораторні роботи: тема, кількість годин.

У цьому самому розділі подаються методичні поради щодо виконання практичних і лабораторних робіт, проведення семінарських занять (Остафійчук, Яцура та ін., 2016; Яцура, Гасюк та ін., 2012), організації самостійної роботи.

10. Академічний календар вивчення дисципліни (оптики). Тут перераховано всі види робіт, які студент повинен виконати протягом семестру, з конкретними термінами підготовки та здавання робіт та вказано форми звіту.

11. Запитання (або тести) для проведення змістових теоретичних і практичних модулів (№ 1, № 2, ...).

12. Запитання (або тести) для підсумкового контролю знань студентів.

13. Система оцінювання знань дисципліни. Тут розкривається механізм контролю (оцінювання) знань студентів: поточного, рубіжного (модульного) та підсумкового. Вказуються також форми контролю (письмова, письмово-усна, тестова, комбінована). В цьому розділі силлабусу вказуються критерії оцінювання знань зі всіх видів робіт на протязі семестру

У цьому розділі наводяться також вимоги до письмової роботи будь-якого виду занять, критерії оцінювання роботи студента на практичному/семінарському/лабораторному занятті та умови допуску до підсумкового контролю знань (іспиту).

14. Політика навчальної дисципліни (правила гри) – правила, які є системою вимог викладача до студентів при вивченні дисципліни. Якщо дивитися ширше, то студент повинен дотримуватися подібних вимог не тільки у процесі вивчення конкретної дисципліни, але й при вивченні інших дисциплін впродовж навчання у ЗВО. Ці вимоги, здебільшого, стосуються відвідування занять, запізнення на заняття, активності роботи на практичних і семінарських заняттях, заохочень, зауважень тощо. Політика навчальної дисципліни вибудовується відповідно до Уставу закладу вищої освіти і Правил кредитної системи навчання.

15. Політика академічної поведінки й етики – перелік морально-етичних принципів, яких повинен дотримуватися студент, навчаючись у ЗВО. Тут вказуються такі характерні риси, як толерантність, повага до думки викладача та інших студентів, коректність тощо. Вказується також на недопустимість підказування і списування при різних видах контролю знань, плагіату та різних видів недоброчесності.

16. Рекомендована література для вивчення курсу. Бажано, щоб список основної літератури складав не більше 3-5 базових підручників або посібників, а список додаткової літератури може

включати 10-15 джерел. До списку рекомендованої літератури можна включати також й Інтернет-ресурс.

Отже, силлабус дисципліни – це навчально-методичний документ, який допоможе викладачеві за умови правильної його розробки ефективно організувати роботу із освоєння дисципліни, а здобувачам освіти точно знати, що потрібно робити, щоб успішно опанувати курс і чого очікувати від процесу його вивчення.

На деяких фізичних і технічних спеціальностях у ЗВО лабораторні роботи виділено в навчальному плані окремою навчальною дисципліною, яка називається «Лабораторний практикум» («Проектні роботи»). Це означає, що до цих дисциплін, як і до будь-якої іншої дисципліни, повинні розроблятися силлабуси. У таких силлабусах Усі їх розділи окрім компетентностей, яких набувають студенти в процесі виконання лабораторних (проектних) робіт, «перегукуються» із відповідними розділами теоретичної частини дисципліни. Оскільки «Лабораторний практикум» є органічною частиною курсу дисципліни, наприклад, однієї з частин загального курсу фізики, то, на думку авторів статті, окреме складання силлабусу до лабораторного практикуму недоцільне. Ефективніше буде об'єднати теоретичний курс, наприклад, розділу «Оптика» з лабораторним практикумом цього розділу загальної фізики. Тому був підготовлений один спільний силлабус.

У вигляді додатку до силлабусу подано глосарій із 135 термінів, який, безперечно, прислужиться для освоєння дисципліни.

Висновок.

Розкрито зміст і значення силлабусу в освітньо-виховному процесі студентів та запропоновано структуру силлабусу дисциплін на прикладі розділу «Оптика» загального курсу фізики, яка, на думку авторів, повністю відповідає вимогам кредитно-модульної системи організації освітнього процесу. Розроблений силлабус може слугувати зразком оформлення відповідного документа для навчально-методичного супроводу вивчення будь-якої дисципліни для будь-якої спеціальності з врахуванням специфіки дисципліни. Отже, запропонована структура розробленого силлабусу із відповідними змінами змісту застосована одним з авторів статті для розробки силлабусу дисципліни «Іноземна мова (англійська) за професійним спрямуванням».

Література

Адарюкова Л. Б. Компетентнісний підхід як орієнтир розвитку міжнародної системи освіти. *Наукові праці ДонНТУ. Серія: «Педагогіка, психологія і соціологія»*. 2015. № 1 (16). С. 5-10.

Ваганова О. И., Гладкова М. Н., Гладков А. В., Сундеева М. О., Татаренко М. А. Вебинар как средство организации самостоятельной работы студентов в условиях дистанционного обучения. *Азимут научных исследований: педагогика и психология*. 2016. Т. 5. № 2 (15). С. 31-34.

Ваганова О. И., Хижная А. В. Оценка образовательных результатов студентов вуза в электронной среде MOODLE. *Общество: социология, психология, педагогика*. 2016. № 1. С. 93-94.

Ваганова О. И., Хижная А. В., Костылева Е. А., Костылев Д. С. Портфолио как инструмент оценки достижений студентов. *Международный журнал прикладных и фундаментальных исследований*. 2016. № 4. ч. 4. С. 815-817.

Голубцов Н. В., Сахаров А. П., Гладков А. В. Опыт применения информационных технологий в преподавании электроматериаловедения. *Успехи современного естествознания*. 2011. № 4. С. 155-159.

Горожанкина О. Ю. Педагогические принципы формирования профессиональной компетентности студентов педагогических вузов. *Наукові праці ДонНТУ. Серія: «Педагогіка, психологія і соціологія»*. 2015. № 1 (16). С. 44-50.

Закон України «Про вищу освіту». Відомості Верховної Ради (ВВР). 2014. № 37. С. 2004.

Каштанова С. А., Кудрявцев В. А. Силлабус как инструмент регулирования учебной деятельности студентов. *Вестник Мининского университета*. 2016. № 2. С.5-6.

Кутепова Л. И. Дидактические условия формирования профессиональных компетенций. *Современные тенденции развития технологического-экономического образования*. Н. Новгород. 2014. С. 32-39.

Нурманбетова Д. Н., Нефедова Л. В. Методические рекомендации по разработке силлабусов. Издание третье, переработанное и дополненное. Астана : ЕНУ имени Л.Н. Гумилева, 2011, С. 40.

Остафійчук Б. К. Яцура М. М. Яремій І. П., Гамарник А. М. Практикум розв'язування задач з курсу загальної фізики. Оптика (друге видання, перероблене і доповнене). Івано-Франківськ: ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2016. 365 с.

Равен Дж. Компетентность в современном обществе / Перевод с англ. Москва : Когнито-Центр. 2002. 396 с.

Хаустов М. М., Гордієнко Н. О., Бачинський Р. О., Поручіков В. В., Колотілов О. В. Syllabus: Організація самостійної роботи студента. Конференція LII. Харків, 2019. С. 119-121.

Яцура М. М. Силлабус. Загальний курс фізики. ч. I Оптика. Сп. «Фізика та астрономія» Сайт наукової бібліотеки ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2019.

Syllabus: structure, content and significance for the educational process in higher education institutions

Yatsura Mykhailo⁵

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ivano-Frankivsk, Ukraine

Gamarnyk Anna⁶

Ivano-Frankivsk National Medical University, Ivano-Frankivsk, Ukraine

Yemelyanova Darya⁷

*State Institution "South Ukrainian National Pedagogical University
named after K. D. Ushynsky", Odesa, Ukraine*

Tadeush Olga⁸

*State Institution "South Ukrainian National Pedagogical University
named after K. D. Ushynsky", Odesa, Ukraine*

The article is devoted to topical issues related to the elaboration of modular educational programs, syllabi being their necessary components. The purpose of the article is to draw the attention of teachers and students in higher education institutions (HEI) to the problem of educational and methodological support of the educational process focusing on the content and meaning of a syllabus as one of the important educational and methodological instructional documents. The phenomenon "syllabus" is defined, its essence and objectives within the system of methodological support for teaching an academic discipline are revealed. A syllabus to the section of General Physics "Optics" intended for the specialty 104 (Physics and Astronomy) has been developed and introduced into the educational process, its most important elements have been singled out. Since, according to the authors' viewpoints, the development of a separate syllabus for the laboratory workshop is inexpedient, one joint syllabus covering the theoretical part of the course "Optics", involving laboratory workshops within the study of this discipline, has been elaborated. The syllabus of optics consists of 16 sections as follows: title page; the contents of the syllabus; general characteristics of the discipline; prerequisites; post-requisites; discipline abstract; the purpose and objectives of the discipline; the results of the study; the organisation of training; course topics; academic calendar of discipline studies; knowledge assessment system; course policy ("Rules of the game"); policy of academic behaviour and ethics; recommended literature (references) for mastering the course. The syllabus is supplemented with a glossary of terms in the form of an appendix, which will undoubtedly be of service to the syllabus applicants. The results of the study revealed the content and importance of the syllabus for the educational process; its structure for the section of General Physics "Optics" was proposed which, in the authors' opinion, fully meets the requirements of the credit-modular system of educational process. The authors hope that the designated syllabus will serve as an example for other sections of General Physics and some other disciplines. One of the

⁵ PhD (Physical and Mathematical Sciences), Associate Professor, Professor at the Department of Materials Science and Advanced Technologies at the Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

⁶ PhD (Physical and Mathematical Sciences), Associate Professor at the Department of Medical Informatics, Medical and Biological Physics at the Ivano-Frankivsk National Medical University

⁷ PhD (Pedagogical Sciences), Associate Professor at the Department of Western and Oriental Languages and Methods of Their Teaching at the State Institution "South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky"

⁸ PhD (Physical and Mathematical Sciences), Associate Professor at the Department of Physics at the State Institution "South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky"

authors has applied the structure of the developed syllabus with corresponding changes in its content for developing a syllabus of the discipline "Profession-targeted Foreign Language (English)".

Keywords: educational and methodical support, syllabus, teaching and learning support kit, competences.

References

Adaryukova, L.B. (2015). Kompetentnisnyy pidkhid yak oriyentyr rozvytku mizhnarodnoyi systemy osvity [Competence approach as a guideline for the development of the international education system]. *Naukovi pratsi DonNTU. Seriya: «Pedahohika, psykholohiya i sotsiolohiya» – Scientific works of DonNTU. Series: "Pedagogy, Psychology and Sociology", 1 (16), 5-10* [in Ukrainian].

Golubtsov, N.V., Sakharov, A.P., & Gladkov, A.V. (2011). Opyt primeneniya informatsionnykh tekhnologiy v prepodavanii elektromaterialovedeniya [Experience of using information technologies in teaching electrical materials science]. *Uspekhi sovremennogo yestestvoznaniya – The successes of modern natural science, 4, 155-159* [in Russian].

Horozhankyna, O.YU. (2015). Pedahohycheskye pryntsypy formirovaniya professyonal'noy kompetentnosti studentov pedahohycheskykh vuzov [Pedagogical principles of formation of professional competence of students of pedagogical high schools]. *Naukovi pratsi DonNTU. Seriya: «Pedahohika, psykholohiya i sotsiolohiya» – Scientific works of DonNTU. Series: "Pedagogy, Psychology and Sociology", 1 (16), 44-50* [in Ukrainian].

Kashtanova, S.A., & Kudryavtsev, V.A. (2016). Sillabus kak instrument regulirovaniya uchebnoy deyatel'nosti studentov [Syllabus as a tool for regulating the educational activities of students]. *Vestnik Mininskogo universitetu – Bulletin of Minin University, 2, 5-6* [in Russian].

Khaustov, M.M., Hodiyyenko, N.O., Bachyns'kyy, R.O., Poruchikov, V.V., & Kolotilov, O.V. (2019). Syllabus: Orhanizatsiya samostiyanoi roboty studenta [Syllabus: Organization of independent student work]. *Materialy konferentsiyi LII – Conference materials LII. (pp. 119-121). Kharkiv* [in Ukrainian].

Kutepova, L.I. (2014). Didakticheskiye usloviya formirovaniya professyonal'nykh kompetentsiy. [Didactic conditions for the formation of professional competencies]. *Sovremennyye tendentsii razvitiya tekhnologiko-ekonomicheskogo obrazovaniya. N. Novgorod – Modern trends in the development of technological and economic education, N. Novgorod, 32-39* [in Russian].

Nurmanbetova, D.N., & Nefedova, L.V. (2011). *Metodicheskiye rekomendatsii po razrabotke sillabusov [Methodological recommendations for the development of syllabuses]*. Astana: YENU imeni L.N. Gumileva [in Kazakhstan].

Ostafiychuk, B.K., Yatsura, M.M., Yaremiy, I.P., & Hamarnyk A.M. (2016). *Praktykum rozv'yazuvannya zadach z kursu zahal'noyi fizyky. Optyka (druhe vydannya, pereroblene i dopovnene) [General physics problem solving workshop. Optics (second edition, revised and supplemented)]*. Ivano-Frankivs'k: DVNZ «Prykarpats'kyy natsional'nyy universytet imeni Vasylya Stefanyka» [in Ukrainian].

Raven Dzh. (2002). *Kompetentnost' v sovremennom obshchestve [Competence in modern society]*. Moskva: Kogito-Tsentr [in Russian].

Vaganova, O.I., Gladkova, M.N., Gladkov, A.V., Sundeyeva, M.O., & Tatarenko, M.A. (2016). Vebinar kak sredstvo organizatsii samostoyatel'noy raboty studentov v usloviyakh distantsionnogo obucheniya [Webinar as a means of organizing students' independent work in the context of distance learning]. *Azimuth nauchnykh issledovaniy: pedagogika i psikhologiya – Azimuth of scientific research: pedagogy and psychology, Vol. 5, 2 (15), 31-34* [in Russian].

Vaganova, O.I., & Khizhnaya, A.V. (2016). Otsenka obrazovatel'nykh rezul'tatov studentov vuza v elektronnoy srede MOODLE [Evaluation of the educational results of university students in the electronic environment MOODLE]. *Obshchestvo: sotsiologiya, psikhologiya, pedagogika – Society: sociology, psychology, pedagogy, 1, 93-94* [in Russian].

Vaganova, O.I., Khizhnaya, A.V., Kostyleva, Ye.A., & Kostylev D.S. (2016). Portfolio kak instrument otsenki dostizheniy studentov [Portfolio as a tool for assessing student achievement]. *Mezhdunarodnyy zhurnal prikladnykh i fundamental'nykh issledovaniy – International Journal of Applied and Fundamental Researc, 4, 4, 815-817* [in Russian].

Yatsura, M.M. (2019). *Syllabus. Zahal'nyy kurs fizyky. ch. I Optyka [Syllabus. General course of physics. Part I Optics]*. Ivano-Frankivs'k: Sayt naukovoyi biblioteki DVNZ «Prykarpats'kyy natsional'nyy universytet imeni Vasylya Stefanyka» [in Ukrainian].

Zakon Ukrainy «Pro vyshchu osvitu». Vidomosti Verkhovnoyi Rady (VVR) (2014, № 37, S. 2004).
[*Law of Ukraine "On Higher Education". Information of the Verkhovna Rada (IVR) (2014, № 37, P. 2004)*] [in Ukrainian].

Accepted: September 11, 2020

